

A koldus

Este már mindannyian tudtuk, hogy Jojót hazaengedték a katonaságtól, s készültünk a nagy hepajra. Güzü és Fecó köveket hajigáltak a vízbe a híd alatt, mikor másnap Benkével odaértünk. Csajokat nem hoztak. Mi sem. Jojó késett. Cigiztünk, ordítottuk a rádiót, és hajigáltunk. Azért rögtön megláttuk őt. Hülyén nézett ki az egyenruhában. A megszokott, előrehajló tartásával, szinte térdig lógatva karjait, jött a rakparton. Körülrohogtuk nyírott fejét, de azért mindnyájan irigyeltük a szerelékét.

Először a korzón lötyögtünk. Kora délután volt, szépen sütött a nap. A padokon örek krapekok ültek, a sétányon babakocsikat tologattak. Hamar megüntük. Átmentünk a Dóm térre, ahol mindig csináltak igazi mozgást a turisták.

És ott azonnal észrevettük... A torony körül verebek szálldestak tavaszi zajjal, ki-be röppentek a málladozó fal résein, az oszlopoktól fénysugaras utakon turisták zagyva nyelvű csoportja áramlott, s a koldus úgy sötétlett a dóm széles, napsütötte lépcsőin, mint a karcsú torony oldalán régen üszkösödő, ágyúütötte piszkos lyuk.

— Igazoltasd — mondta Benke. Jojó elvigyorodott. Szétszállingóztunk mellőle. A koldus nekitámasztva hátát a langyos oszlopnak, előrecsuklott fejével aludt. Bal lábát kinyújtotta a lépcsőn, üres jobb nadrágszára hatalmas biztosítótűvel volt visszatűzve csípőjéhez. Őlében piszkos papírdoboz néhány beledobott aprópénzzel.

— Igazolja magát! — mondta fenyegetően Jojó. Úgy állt a koldus elé, hogy az ő arca árnyékban maradjon, de a másik káprázva húzza össze a szemét, mikor felébred. — Igazolja magát! — ismételte meg Jojó, és lábával megpöccintette a koldus ép lábára húzott cipőt. Az felriadt. Torkából a süketnémák mély, artikulatlan hangjai törtek elő, kinyújtott lába rángatózni kezdett. A doboz lefordult öléből. Csendülve hullottak szét a pénzdarabok a lépcsőn. Güzü nyerítve felnevetett, és mindnyájan futni kezdtünk a folyó felé.

Mire Jojó utolért minket, Güzü a parti fűvön ült, egyik lábát maga alá húzta, a másikat egyenletesen remegtette, s nyelvét kilógatva hörgött. Fecó teljes erejéből bandzsított, és nyavalyatörősen rángatózva, fél lábon ugrált. Benke a néma artikulatlan hangjaival kéregetve, sántikált Jojó felé, táskarádióját maga elé tartva, mint egy kalapot.

Jojó nem létező pisztolyához kapott és csípőből tüzelt. Benke földhöz vágta magát. Fetrengett, majd úgy tett, mintha lecsatolná falábát, és hozzávágta Jojóhoz. Szinte elborított minket a fuldokló rohögés. Egymás után röpültek a falábak Jojóhoz, ő már géppisztollyal sorozott minket. Aztán Fecó

lecsatolta a műkarját is, és azzal ütött. Benkének a nevetéstől kiesett a fog-sora — mint kézigránátot hajította el. Mindnyájan utánoztuk. Güzü szeméhez kapott. Kivette szemgolyóját, töltött vele és lött. Ekkor Jojó hanyatt esett egy göröngyön. Rávetettük magunkat, mert már állni sem bírtunk az őrzöngő nevetéstől. Csiklandoztuk. Egymás kezét félrelökve kezdtük felgombolyítani a beleit. Benke fölé hajolt, s az arcába mondta csukladozva a röhögéstől: — Mutassa a halotti bizonyítványát!

— Marhák! Hagyjátok abba! — ordította Jojó. Arca egészen sápadt volt. Hirtelen ránszakadt a csend.

Mese barátom emlékére

Mindennap a várost kettészelő folyó felett ment át a hídon. Szerette a szél szabad erejét, a vízről felszálló köd nyirkosságát. Szerette a hajnal titokzatos jelét, amitől a híd ívei között lakó csókahad lomhán szárnyra kel, s megreccsen, zizegni kezd a vasváz.

A város egy távoli iskolájában tanított.

S egyszer csak üldözni kezdték a csongetések. Először a villanycsengő az iskolában. Háromnegyed nyolckor, nyolc órakor. Nyolcnegyvenkor, nyolcnegyvenötör, nyolcötvenötör, kilencharmincötör, kilenchnegyvenkor, tíz órakor. Tízegyvenkor, tíznegyvenötör, tizötvenötör, tizenegyharmincötör, tizenegyegyvenkor, tizenegyötvenkor, tizenkettőharminckor, tizenkettőharmincötör. Majd az ébresztőóra otthon... Egy nap már a villamos is gonoszul csongett neki.

Nem lehetett tovább gyalog járnia. Hajnalonként az öreg villamos zihálva döcögött vele a folyó fölé, majd felgyorsulva zörgött le, s kanyarodott éles ívben balra a domború hídról. S ő egyre szorongóbb félelemmel élte át ezeket a perceket. Szorongása már a híd közepén elkezdődött, gyors hullámban erősödött; majd a kanyarnál annyira fokozódott, hogy egy rebbenésnyi időre lehunyta szemhéjait. Ezután már túl is volt a veszélyen. A villamos megszokottan kanyarodott balra, csak a sínek furcsa, éles sikkantgatásai tanúsították, hogy ma megint nagy erőfeszítéssel állt ellen a híddal szemben álló épület iszonyú s mégis oly különös erővel vonzó hatalmas kapujának.

Gyermekkorától tudta, hogy a híddal szemben a Vakok Intézetének otromba háztömege áll.

Annyira kínozza őt ez a vissza-visszatérő dermedt félelem, hogy mikor egy napon bekövetkezett a várt iszonyat: a Vakok kapuja magába szívta a villamost — megkönnyebbülve érezte, mint oldódnak fel a kínzó görcsök eszméletében. A rossz szagú sötétben a testetlen gyerekhangok nem sebeztek többé, hanem puhán tapogatták körül testét.

Ettől kezdve mindennap békével szállt fel munkába induló villamosára. Nem jutott eszébe többé, hogy a játékos szél meglebbenthetné a hidat, mint egy óriási lomha csókát. Nem jutott eszébe többé, hogy a vasváz zizeg hajnalonként, s hogy van más is, mint az egyenes út. A sínek csikorgása nélkül vesztve el szemének látását, puhán süppedt bele a Vakok világába.

Így menekült meg a prófétaságtól.

Hopplá

Családjának nőtagjai nemzedékekre visszamenően arra születtek, hogy hopplát mondjanak egy férfi mellett. Elbűvölően kecses libbenéssel, könnyed, dallamos sikoltással adják meg a jelt a közönségnek az elragadtatott tapsra: Hopplá! — Hogy a nézők tekintetét magukra irányítva elfeledtessék velük a partner mutatványával járó felindultságot, önfeledt kézmozdulattal rámutatva a kimerült férfira, elorozzák tőle a dicsőséget, és ezáltal újabb s újabb produkciókra sarkallják őt.

S mivel nemzedékekre visszamenően családja nőtagjainak nem adatott meg életszinterül a cirkusz valóságos porondja, sem a trikós vagy frakkos partner, csodálatos érzék fejlődött ki bennük, hogy mindig olyan férfi mellé szegődjenek, akinek van akkora fényű udvara, amelyben felszíkraztathatják testük csillogó jelmezét.

Neki is minden adottsága megvolt ahhoz, amit elvártak tőle. A messzi múltból hozták magukkal, mint örökséget sejtjei, a fekete, erős szálú hajjal, fehér bőrével s az öregkori magas vérnyomásra való hajlammal együtt. Sajnos, mikor megszületett, családja férfiai az elvarázsolt nyuszi helyett már gyakran csak egy piszkos kalapbélést húztak elő bűvös cilinderükből. Ám a nők lélekben az oroszlánketrec rettenthetetlen idomárjának vérfagyasztó mutatványát asszisztálták végig minden este mellettük.

Különös születési előjogát ő sem akarta feladni. Így történhetett meg, hogy csak az első elragadtatott hopplá után derült ki: sem közönség, sem produkció nincsen. Diadalmasan magasba lendülő karja bizonytalanná válva, bájos elnézéssel zárta le ívét. — Férje nyugodtan söprögette tovább az üres porondot.

Ekkor a légtornászok lelógó köteléből hurkot készített. A férfi készségesen beledugta a fejét, de ehhez föl kellett állnia egy kis székre. — Hopplá! — kiáltotta ő másodszor, s hogy teljes legyen a mutatvány, kirúgta alóla a széket.

Csók bajusszal

Az asszony a hátán feküdt. S ahogy a férfi süllyedt az álom mély sötétjébe, ővele lassan megállt a könnyű, a csodálatosan könnyű lebegés. Felnyitotta szemét. A puha sötét, ami körülvette, kezdett határozottá szilárdulni. A vászonzüggönyön először kör alakban fénylett át az utcai lámpa, majd fokozatosan kirajzolódott az ablak halványabb négyszöge, a csillár nyújtott árnya a mennyezetten.

Vállát nyomta a rajta nyugvó férfifej, s ahol az izzadt homlok hozzáért a melléhez, nyirkos hideget érzett. Szerette volna a párnára emelni vagy megtörölni férje fejét, de félt mozdulni, hogy ne zavarja az alvót. „Milyen súlyos — gondolta. — Nagy feje van. És milyen finom, selymes szálú a haja. Mint egy gyereké... A kislány is olyan mulatságosan nagy fejű. Igen, egészen rám hasonlít, de a feje, a fejformája teljesen az apjáé. Meg a füle is...” Ova-

tosan, egészen apró mozdulatokkal próbálta kihúzni a vállát a férfi feje alól. Az megérezte, s félálomban valamit suttogott. Jobb karját kihúzta az asszony nyaka alól, s fejét még jobban odafészkelte felesége álla alá. Azt előntötte a gyöngédség. Sajnálta, hogy az előbb mozdult. — Aludj csak, szívem, aludj! — simogatta meg a férfi lány haját. Most annyira szeretted őt, hogy kívánta, bár így maradnának időtlen időkig, bár így érezhetné testén a másik létezését.

Szerették ágyból nézni a tévét. Hátukat nekivetették a felpolcolt párnáknak, összebújtak. Férje átfogta vállát, de legalábbis fogták egymás kezét, mint azelőtt a sötét moziban. Az asszony elgondolkozott: „Vajon hogyan végződött az esti film?

Megy a magára maradt férfi az őszi utcán. A földön tócsák és lábnyomok. A férfi lába, ahogy reménytelen konoksággal lép. Egy, kettő, egy, kettő... Már csak a cipője. Egy, kettő... Mellette lassú és siető bokák, ismeretlenek. A sarkon egy félbemaradt ház, tövében felborult meszesvödör. A férfi arca közelről. Igen, mintha egyenesen őrá nézett volna, mikor a férje türelmetlenül elzárta a készüléket.

— Lehet, hogy még nem is ért véget a történet. Hiszen a lány előbb-utóbb meg fogja tudni az igazat, s be fogja látni, hogy igazságtalanul szakított a vőlegényével, aki csak a többi partizán miatt vállalta magára az egészet. Jó képű férfi játszott. Hogy is hívják? Valami Lóránt. Igaz, nem túl fiatal, de jóképű. Bajuszos... És hogy csókolt... Fejét többnyire kissé lehajtotta, s úgy nézett föl vastag szemöldöke alól. Az ajka nem is látszott ilyenkor a bajuszától. Utoljára is ilyen átható tekintettel zsugorodott egy ponttá, mikor kattan a készülék kapcsolója. — Lóránt — vágott grimaszt az asszony. — Hogy becézhetik az ilyen nevű embert? Lóri? Lóra? — kószolhatta a neveket, majd elkomolyodott. — Igen, de a lány már hiába fog ráeszmélni az igazságra. Késő lesz. Lóránt büszke, s a szakítás pillanatában ő is ellökte magától a lányt, aki ennyire sem bízott szerelmükben. Milyen konok léptekkel ment el!

— Még sohasem csókolóztam bajuszos férfival — gondolta az asszony, és befordul a félbemaradt ház sarkán. Nyakában színes sál, derekán szorosra húzva viharkabátjának öve, szeme csillog, haját fújja a szél. Érzi, zsebre dugott kezei remegnek, ahogy egyre közelebb ér a szembe jövő férfihoz.

— Lóránt — szólítja meg halkán. — Nem ismered meg?

Az rápillant. (Illetőleg fölnéz vastag szemöldöke alól, az ajka nem is látszik a bajuszától.) Arcán végtelen megdöbbenés, majd öröm tükröződik.

— Te élsz? — mondja furcsa hangon.

— Sikerült megszöknöm — válaszolja az asszony —, és három éve bujkálok a városban.

— Egyetlen szerelmem — lihegi a férfi. — Magammal viszek, és többé soha nem válunk el egymástól.

Erős kezével behúzza az asszonyt a ház elhagyott falai közé, és magához öleli. Ráhajol, hogy csókolja. Bajusza már érinti az asszony orrát, de az nem érez semmit. — Nem mehetek el vele a hegyek közé — gondolja. — Hogy nézne ki, hogy csak úgy itthagynom a férjemet meg a kicsit?

Máris az ágyon feküdt újra, és töprengett.

— Ha elvált asszony lennék, aki összetalálkozik halottnak hitt régi szerelmével?... Nem — mosolyodott el jólesően az asszony —, ezt el sem tudom képzelni. (Drágám. Milyen mélyen alszik a vállamon. És már nem is nyom annyira.) Hogy hagyhatnám el őt? Ő sem egyezne bele soha... Sokkal tiszt-

tességesebb, ha özvegyasszony leszek. A férjem autóbaleset áldozata lett már több mint egy éve. Azóta magányosan élek egyetlen kislánnyal — tisztázta magát az asszony. — De vele hogy lehetek partizán? — jutott eszébe újabb képtelenség. — Klárika még alig egyéves. Mi legyen vele? — törte a fejét a kifogástalan megoldáson. — Talán anyósom... Igen, anyósom egyedül él. Ő igazán magához veheti a kis árvát.

Elképzelte, hogy terebélyes, sokszoknyás anyósával a frissen hantolt sírnál állnak a temetési gyülekezet közepén. Ő fegyelmezett fájdalommal áll, karján a kislánnyal. Anyósa hangosan sír, jajgat, nagy fekete szegélyű zsebkendőbe takarva arcát. Majd hozzájuk fordul, s a fekete szélű zsebkendővel beköti Klárika fejét. — Kicsi onokám! — kiáltja, magához ragadja a gyereket, és gyors léptekkel egyre távolodik vele, mint egy óriási varjú. Az emberek némán nyitnak utat neki.

— No, nem. Anyósomnak nem adom oda a tanyára — hessentette el az asszony a képet. — Ő egyébként is együtt utazott a fiával az autóbuszban, amikor az belefutott a vonatba. Mind a ketten a helyszínen meghaltak.

Itt egy pillanatig még elidőzött, de csak a felfordult busz képe és a kavargó, ordító embertömeg jelent meg képzeletében.

Eddig rendben. De hogy rendezze el gyermeke sorsát is? — Anyámék?... Túl messze laknak. Legjobb lesz, ha apám is meghal, és anyám ideköltözik hozzám. Együtt élünk, és ő vigyáz a gyerekekre.

Miután így tisztázta a körülményeket, az asszony újra befordul az épülő ház sarkán. Nyakában fekete sál, köpenye összegombolva, fején sötét kendő. Határozottan átlépi a felborult meszesvödrot, és megszólítja a férfit:

— Lóránt, nem ismeresz meg?

Az fölnez vastag szemöldöke alól, s már ölelkeznek is az épülő ház falai között.

Ekkor jön rá az asszony, hogy ez így nem jó megoldás a gyerekekkel. Mert miből él meg az édesanyja a kislánnyal, míg ő a férfival a hegyek között harcol?

A sarkon már türelmetlenül borzong a félbemaradt ház.

— Igen. Jobb lesz, ha ők is benne ülnek az autóbuszban. Így egyszerre rendeződik minden.

A rossz földúton döcögve jön a busz. Az első kettős ülésen férje ül és anyósa. Mögöttük ősz hajú édesapja integet és édesanyja, ölében Klárikával. Az autóbusz váratlanul tele lesz ismerősökkel: Bátyja és húgai nevetnek, integetnek felé, csak nagynénje néz ki sértődötten az ablakon. Egyre gyorsabb tempóval haladnak. Az utasok integető, nevető, kiabáló tömege összekavarodik, darabokra törik. A merev arcú sofőr hidegén bámol a kormány fölött. Messziről sín pár kanyarog, rajta folyton növekszik a közeledő vonat.

Az asszony megnyugodva, s most már teljesen szabadon, gyászszalaggal kabátja hajtókáján, kisírt szemmel fordul be a ház sarkán. Megy a férfi felé, de az mintha nem felé jönne, hanem távolodna, mert egyre kisebb, s végül ponttá zsugorodik.

— Lóránt! — gondolta még utoljára az asszony.”

Vállát elhúzta férje feje alól. Kinyújtózott és megszokott mozdulattal simult hozzá.

A szemközti sarokban opálosan derengett a tévé düledt üvegszeme.

Pedagógusnap

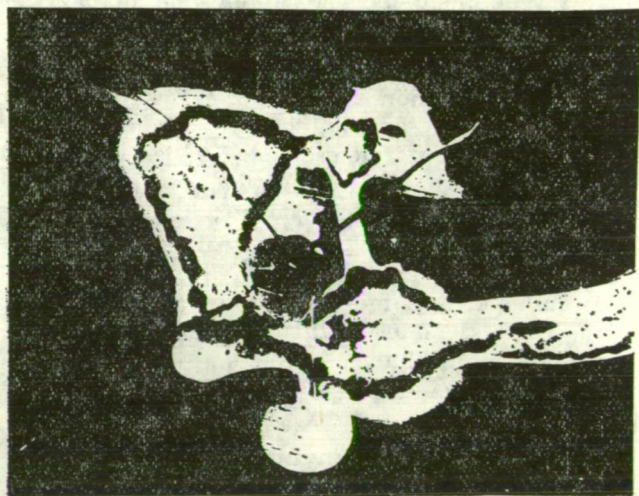
Rengeteg virágot kapott idén is. „Kedves tanárnő, engedje meg, hogy az osztály nevében...” átadott egyencsokrok után minden tanteremben előkerültek a padfiókba rejtett virágok. Körülvették tanítványai, a magabiztos jótanulók és a piruló, bizonytalan osztályzatúak, hogy ki-ki személy szerint is köszöntse őt.

A sok csokrot erős spárgával jól összekötötte a tanáriban, mielőtt hazaindult. Nem akart nevetségessé válni széthulló virágjaival. Az utcán mindig kicsit kínos, kicsit kellemes volt számára a szokatlan feltűnés, amelyet így felvirágozva keltett.

Igazán nyugodt öröm csak otthon töltötte el. A lakásban található összes vázát megtöltötte vízzel, és kikészítette maga elé a konyhaasztalra. Szétbontotta a csokrokat. A sokféle virágot csoportosította. Külön rakta a dróttal merevített szárú, hűvösen elegáns üvegházi szegfűket, és külön a kertek vidáman színes, bókoló fejű szegfűit; a szimpla szirmú, de illatos, halványlila fonnyadtakat sem dobta ki. Külön rakta a nemesen hosszú szárú rózsákat, külön a sűrűtüskés rövid szárúakat, külön a piros, lompos futórózsát. Valakitől páfránnyal ölelkező orchideát kapott. Külön megörült kedvencének, a gyöngyvirágnak. Híve volt a virágrendezés művészetének, s miután egyenként gyönyörködött valamennyi szálaban, nagy műgonddal elrendezte a vázákban őket.

Aztán a vázákat körültekintően elhelyezte a lakásban. Az orchideát a Dante-képhez, a hűvösen elegáns szegfűket az íróasztalra, a vidámakat a rádióra, a rózsákat a könyvespolcra, a gyöngyvirágot a kisasztalra, a fonnyadt, halványlila szegfűket a szekrény tetejére, az égőpiros, lompos futórózsát pedig kint hagyta a konyhában.

Végül elővett egy nagy kést. Felszeletelte egyforma darabokra a sok seilyempapirost, bevitte a WC-be az egész csomót, és azt is a helyére tette.

SZÁVAY ISTVÁN: KOMPOZÍCIÓ